תלמוד בבלי · מפרשים על המסכתות הקטנות · נחלת יעקב

נחלת יעקב על מסכת כלה

רבי יעקב נאומבורג

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נחלת יעקב על מסכת כלה

רבי יעקב נאומבורג

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נחלת-יעקב-על-מסכת-כלה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 5
הלכה ד 5
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה ד 7
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ז 8
הלכה ח 9
פרק ג 9
הלכה א 9
הלכה ב 9
הלכה ג 10
הלכה ד 10
פרק ד 11
הלכה א 11
הלכה ב 11
הלכה ד 11
הלכה ה 12
הלכה ו 12
פרק ה 13
הלכה א 13
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ד 14

פרק א

הלכה א

כלה בלא ברכה. היינו ברכת חתנים אע"פ שכבר בירך ברכת אירוסין אפ"ה אסורה לבעלה עד שיברך ברכת חתנים בשעת החופה וכ"כ בטאה"ע סימן נ"ה וז"ל האשה משנתארסה אע"פ שהיא כא"א לחייב הבא עליה אינה חשובה כאשתו שהרי אסור לבוא עליה וכתב הב"י הטעם כדאיתא במס' כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה עכ"ל:

כנדה. לאו דוקא דהא נדה אסורה מדאורייתא וכלה בלא ברכה אינה אלא מדרבנן וכ"כ הבית שמואל בסימן נ"ה לשיטת הרמב"ם דכתב אירס וכנס לחופה ולא בירך ה"ז נשואה גמורה ובנדה פסק הרמב"ם דלא מהני חופה וכ"כ בשו"ע סימן ס' בשם הרמב"ם א"ו הא דקתני כנדה לאו דוקא. מיהו כתב הב"ש די"ל דרמב"ם סבר הא דקתני כלה בלא ברכה היינו חופה ונקרא על שם ברכה אבל הברכות אינן מעכבן:

מה נדה שלא טבלה כו'. הלשון דחוק דנדה היינו כל זמן שלא טבלה והיאך שייך לומר נדה שלא טבלה אסור כנדה דהיינו הך ואפשר ליישב ע"פ מ"ש תוס' במס' שבת דף י"ג בד"ה בימי ליבונך בשם ר"ת שהיו רגילין לטבול ב' טבילות אחת לסוף שבעה לראייתה שהיא טהורה מדאורייתא בהך טבילה ואחת בסוף ימי ליבון עכ"ל ולפ"ז יש ליישב הלשון מה נדה שלא טבלה ר"ל פעם שנית אע"פ שמדאורייתא טהורה אפ"ה אסורה לבעלה כנדה גמורה שלא טבלה כלל אף כלה בלא ברכה אסורה לבעלה. ולפ"ז מיושב נמי שמדמה לגמרי כנדה דהא נדה שלא טבלה שנית אינה אלא מדרבנן אף כלה בלא ברכה אסורה מדרבנן:

ויברכו את רבקה. במס' כתובות דף ז' ע"ב כתבו תוס' הא דילפינן ברכת חתנים מויברכו את רבקה אסמכתא היא דעשרה לא משתמע מהתם ולא אירי פשטא דקרא בברכת אירוסין:

ומנין שאפילו אלמנה כו'. גם בזה כתבו תוס' שם דאלמנה לאו דוקא דהא רות כשנשאת למחלון וכליון היתה עובדת כוכבים אלא כיון דבעולה הוי חשיב לה כאלמנה עכ"ל וגם בזה צ"ל דאסמכתא היא דהא בברכה זו שבירכו זקנים אינו מרומז ברכת אירוסין ונשואין וכ"כ הרי"ף בח"א:

הלכה ב

אסורה כל שבעה. אע"פ שלא ראתה נדה אפ"ה אסורה כנדה דחיישינן שמא ראתה טיפת דם כחרדל וחיפוהו ש"ז. והיינו כרב ושמואל במס' נדה דס"ה דאמרי הלכה בועל בעילת מצוה ופורש והכי קי"ל בשו"ע יו"ד סימן קצ"ג:

בבית אביה. אם כבר ראתה נדה בבית אביה אסורה לאחר בעילת מצוה דחיישינן שמא ראתה גם עתה אבל אם לא ראתה מעולם לא חיישינן. ונראה דר"י סבר כב"ש דאמר בנדה דף ס"ד ראתה בבית אביה בועל בעילת מצוה. ולפי גי' הס"א דגרסי עד יום שלישי היינו כדעת ב"ה שם בהגיע זמנה נותנין לה ד' לילות וזהו דקאמר עד יום ג' ויום ג' בכלל:

לשתות מיד הכלה. ר"ל לקבל הכוס מידה כדי לחבבה על בעלה שאין עיניה צרה באורחין והשיב דאסור דהוי כאילו שותה מיד זונה:

כל בנות ישראל כו'. ודרך ארץ הוא להושיט לאורחים בידים ולמה יהא אסור והשיב כל שאין התורה עוברת דרך פיו כלומר מי שאינו ת"ח אין בו ד"א כדאיתא בפ"ג דמס' אבות אם אין תורה אין ד"א כלומר שאינו יודע לשאת וליתן עם הבריות:

השותה בכלה. כלומר השותה מיד הכלה אע"פ שדעתו לחבבה על בעלה אפ"ה אין לו חלק לעוה"ב:

הלכה ג

ועשאה כמין זמר. פרש"י בסנהדרין דף קא שקורא בניגון אחר שאינה נקוד בה ועשאה כמין שיר אע"פ שמשיר השירים הוא ועיקרו שיר אסור לעשותו כמין שיר אלא בקריאתו:

מביא מבול לעולם. ר"ל חטאו גדול כאילו מביא מבול לעולם ובמס' סנהדרין גרסינן מביא רעה לעולם. והטעם פשוט כיון שעיקר קיום העולם על התורה ועתה שהתורה עצמה מקטרגת בוודאי באה רעה לעולם חלילה:

בהלכות הפסח בפסח. במס' סנהדרין גרסינן ואם בעלי ש"ס הן יעסקו בהלכות פסח בפסח כו':

ודבר בעתו. נ"ל שכצ"ל שנאמר ודבר בעתו מה טוב ר"ל דבר בעתו הלכות פסח בפסח כו' מה טוב מביא לעולם:

הלכה ד

המשגר כוס כו'. אפשר דרבותא קמ"ל אפ"ה כוס של ברכה אסור שלא מדעת בעלה ומכ"ש בכוס שאינו של ברכה ועי' במס' ברכות דף נא דמשמע דצריך לשגר כוס של ברכה לאשתו אבל באחר שלא מדעת בעלה אסור:

שדעתו רבה עליו. כלומר שדעתו ומחשבתו רבה עליו למשוך אחריה להרגילה עליו ורבי הוסיף לומר שיצה"ר רבה עליו מתוך זה יסיתנו לדבר עברה:

פרק ב

הלכה א

מהר סיני. ממי ששכן בהר סיני ודכוותי איתא בריש מס' אבות משה קבל תורה מסיני ופירשו המפרשים ממי ששכן שמו בהר סיני:

לא ינקה רע. פרש"י אפילו הוא כמשה רבינו שקבל תורה מימינו של הקב"ה לא ינקה רע וקרא באשה משתעי ובעירובין דף י"ח מפורש יותר וז"ל יד ליד ר"ל המרצה מיד ליד אפילו הוא כמשה שקבל תורה מיד הקב"ה לידו לא ינקה רע:

הרי הוא אומר כו'. במלחמת מדין כתיב כששבו מן המלחמה:

בירית. פרש"י כמו אצעדה שהוא בזרועו ובירית הוא צמיד שבשוק להחזיק בתי שוקים שלא יפלו ויראה שוקיה:

לקלקולכם הראשון. פרש"י של מעשה שטים לזנות את בנות מואב שמא כך עשיתם עכשיו במדין והם השיבו לא נפקד ממנו איש פירש רש"י לא נחסר מדת יהודית:

טבעת למה. פי' למה מנה הכתוב בהנהו תכשיטי מדין טבעת הלא טבעת הוא תכשיט שבחוץ ומשני ללמד שכל המסתכל באשה כו' ובמס' שבת איתא בהדיא למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ דהיינו טבעת עם תכשיטין שבפנים דהיינו כומז. לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה שבאשה כאילו הסתכל במקום התורפה:

הלכה ב

שתבעה למטה כו'. ר"ל שתבעה לתשמיש והיא אינה מתרצה לו כ"כ הטא"ח סימן ר"מ ובטור אה"ע סימן כ"ה ובספר מנורת המאור סימן קע"ט מביא בשם מסכת כלה וגרס הכי מפני שתבעה לתשמיש ואינה נתבעת:

אנוסה אני. ואעפ"כ מתרצית קצת וכתב הטור בסימן הנ"ל דאיכא בינייהו רוצה ואינה רוצה ר"ל לר"א אינה מתרצית כלל ולר"י מתרצית קצת:

בשעת טהרתה כו'. ר"ל בשעת תשמיש אמרה לבעלה טמאה אני כדי לצערו ובספר מנורת המאור סימן הנ"ל גרס בהדיא שאמרה בשעת תשמיש טמאה אני:

הלכה ג

שנאת חנם. פרש"י בשבת דף ל"ב שלא ראה בו דבר עברה שיהא מותר לשנוא אותו ואפ"ה שונאו זהו שנאת חנם:

מריבה רבה. מדה כנגד מדה לפי שהוא עשה מריבה לפיכך מריבה רבה בתוך ביתו:

ובניו ובנותיו כו'. היינו נמי מדה כנגד מדה שאהבתו ניטל' ממנו:

הלכה ד

יראתו על פניכם כו'. היינו הבושה שניכרת בפנים וכתיב בתריה לבלתי תחטאו. ר"ן בנדרים:

הלכה ה

סחו לי מלאכי השרת. בנדרים מפרש אמימר מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת דמצייני כמלאכי השרת ופי' הר"ן שהן מצויינין ומובדלין משאר בני אדם כמה"ש וכדאמרינן בהגדה מלמד שהיו ישראל מצויינין שם כלומר שהיו עם בפני עצמן ולא נתערבו במצרים:

שהופכין שולחנן. ולפי ששינה בירך לוקה בירך. ר"ן:

שמספרין בשעת תשמיש. ולפי שחוטאין בדיבור ובשמיעה נעשו חרשין שאינן שומעין ואינן מדברין:

בשעת תשמיש כו'. בנדרים לא גרסינן ובשעת תשמיש מהו אצלך אלא ה"ג שאלו את אימא שלום מפני מה בניך יפין ביותר:

הלכה ו

לא במשמרה ראשונה. שליש הראשון של לילה ולא במשמרה האחרונה היינו שליש השלישי של לילה אלא בבינונית דהיינו באמצע הלילה והטעם לפי שבתחלת הלילה ובסוף הלילה הנשים הולכות בשוק וירא פן בשעת תשמיש יתן דעתו על אשה אחרת:

מגלה טפח. פרש"י לא היה מגלה רק טפח מהאשה ואותו טפח היה תיכף מכסה שהיה ממהר באותו ענין. ור"ן פי' במסכת נדרים דאמרינן בפרק מ"ש שהתירו (לה לאשה) [לו לאיש] לגלות טפחיים לקטנים והוא מגלה טפח מאותן טפחיים ומכסה טפח כלומר וטפח שני נשאר מכוסה:

ודומה כמי שכפאו שד. פי' רש"י שבא עליה בכח ודומה כמי ששד כופאו ואית דאמרי שמתכסה כולו כמו אדם שמפחד מן השד. ועי' בטור אורח חיים סימן ר"מ ובטור אבן העזר סימן כ"ה הרבה פירושים על הא דמגלה טפח ומכסה טפח והקשה הטור לפ"ז שהיה ממהר באותו ענין א"כ לא היה משהה על הבטן ואמרו חכמים [נדה דף ע"א] שכר פרי הבטן בשכר שמשהין עצמן על הבטן עד שיזרעו נשותיהן תחלה הוויין להו בנים זכרים. ותירץ כי כל לבבות דורש ה' וכל המעשים שהם לשם שמים טובים הם מי שיודע בעצמו שיוכל לעשות המעשה ולא תכנס בו מחשבה אחרת והוא משהה עצמו כדי שתהנה האשה מן המעשה ותזריע היא תחלה מכוון לעשות מצוה ועושה אותה

הקב"ה משלם לו שכרו בבנים זכרים ומי שאינו בטוח בעצמו וממהר כדי להנצל מן החטא גם הוא עושה מצוה והקב"ה משלם לו שכרו בבנים זכרים ע"כ:

כל כך למה. למה קבעת הזמן באמצע הלילה דוקא ובמהירה כל כך והשיב שלא תעלה על דעתו באשה אחרת והוי הבנים קרובים להיות ממזרים:

הלכה ז

בני אמה. במסכת נדרים גרסינן בני אימה ופי' הר"ן שמטיל אימה עליה ונזקקת לו שלא ברצונה אבל הרא"ש גורס שם אמה כמו הכא דהיינו שפחה משוחררת לפי שרגילה להיות שטופה בזימה. אבל הכא ע"כ א"א לפרש כפי' הרא"ש דהא קתני הכא בני שפחה וא"כ היינו בני אמה דשם בגמרא לא קתני בני שפחה אע"כ דהכא גרסינן אימה וכפי' הר"ן:

בני שפחה. כבר פרשתי שהוא שפחה משוחררת:

בני שנואה. ששונאה בשעת תשמיש ומתוך כך נותן דעתו באשה אחרת:

בני נדה. בגמרא ובכל הפוסקים לא קחשיב נדה אבל באמת אין זה סתירה דקי"ל הבא על הנדה אין הוולד ממזר (מן התורה) ואם כן קאמר הוי כממזר ואינה ממזר:

בני נידוי. שבא עליה כשהוא או היא מנודה:

בני תמורה. שבא על אחת מנשיו וכסבור שהיא צרתה:

בני מריבה. אע"פ שאינה שנואה אלא שהיה מריבה ביניהם לפי שעה:

בני שכורה. שמשמש בשכרות דביאתו לאו ביאה גמורה אלא כביאת זנות שאין מתכוון אלא לבעול בעלמא:

בני גרושת הלב. שגמר בלבו לגרשה אע"פ שאינו שונאה מתוך שגמר בלבו לגרשה דעתו ומחשבתו על אחרת:

בני ערבוביא. שהיה לו נשים הרבה ואינו יודע על איזה מהן בא. והנה כאן חשיב עשר מדות ובמסכת נדרים קתני בני תשע מדות וכ"כ כל הפוסקים בני תשע מדות. אמנם אין זה קושיא דבאמת במס' נדרים קחשיב בפרט נמי עשר אע"פ שבכלל קתני תשע ושם בגמ' נותן סימן אסנ"ת משגע"ח והיינו תשע וכתב שם הר"ן דאימה ואנוסה קחשיב כחד דדמיין להדדי. ומהרש"א כתב דאות אל"ף של אסנ"ת מורה על ב' דברים על אימה ועל אנוסה וא"כ לפי הסי' המה רק תשע אבל בפרטן עשרה הן. ובזה מיושב קושי' אא"מ זצ"ל בפרשת כי תצא על בעה"ט שכתב בני עשרה מדות והקשה אא"מ זצ"ל דבמסכת נדרים קחשיב רק תשע אבל למ"ש לק"מ:

בני ישינה. שבא עליה כשהיא ישינה דאסור והיינו ישינה ממש אבל נים ולא נים מותר כדאיתא בנדה דף י"ב:

שלא בכתובה. דקי"ל אסור להתייחד עם אשתו שלא בכתובה כמבואר בשו"ע אה"ע סימן ס"ה:

ויתקין. ר"ל חלשות כדמפרש לקמן וכן פי' רש"י במס' נדה:

חולשת כו'. ר"ל מי שיש לו בנים חולשות אלו בני נדה בועלי נדות ומכוערים היינו בני ספק טהרות:

ויתקין חולשות. פרושי קמפרש מאי ויתקין חולשות:

הלכה ח

בעלי ראתן. שיש להן שרץ במוח כדאיתא במס' כתובות:

שלא טעמו כלום. כלומר שלא טעמו כלום לאחר הקזה:

פרק ג

הלכה א

אחילו. אימה נופלת עליו והוא מלשון חיל ורעדה:

וזו כשהוא רעב. ר"ל רפואה זו עושה כשהוא רעב ובגיטין דף ע' קתני איפכא ע"ש [ועיין במסכת כלה רבתי]:

ע"ג רגליו. כשהוא עומד ע"ג רגליו ולא יישן תיכף אחר שתיית הרפואה אבל זו עושה רגלו אחת במטה ורגלו אחת בארץ כלומר סמוך לשכיבה כדי שישכב תיכף לאחר שתיית הרפואה:

הלכה ב

בקיצוח. בברכות דף מ' גרסינן קצח וכ"כ בישעיה סימן כ"ח והפיץ קצח ועי' בתוס' יו"ט פ"ה דעדיות משנה ג' ורש"י פי' מין זרעים שזורעין בארץ ישמעאל:

דמו בראשו. בברכות פרש"י לפי שרוח מערבית לחה ומתונותא היא ומכנסת הריח לתוך הגוף:

אלא באפוי. הא דקתני הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיירי באפוי והא דארשב"ג דמו בראשו מיירי באינה אפוי. ובמסכת ברכות משני בע"א הא בריחא הא בטעמא פרש"י הריח קשה והטעם טוב ולפ"ז י"ל דרשב"ג ל"פ את"ק מידי אלא דת"ק מיירי באפוי ורשב"ג מיירי באינה אפוי:

הלכה ג

אפי' בתקופת תמוז. במסכת גיטין דף ע' ל"ג אפי' וה"ג שם אכל בשר שור בלפת ולן בלבנה בליל י"ד או ט"ו בתקופת תמוז אוחזתו אחילו משמע דוקא בתקופת תמוז:

דלריא. במסכת גטין גרסינן דלריא מאי דלריא אריב"ל סם דלריא דרדרא שמה פרש"י שם רפואתו של דלריא דרדרא שמה. מאי דרדא מוריקי דחוחי והיינו כרכום הגדל בקוצין ונראה דהיינו ארקין של קוצין דהכא דקוץ וחוח אחד הוא:

עוית. פרש"י קרנפ"א:

שניהם כאחד. שוכבין על צידהן זה כנגד זה:

הלכה ד

ממזר. מי שהוא עז פנים סימן הוא שהוא ממזר ולר' יהושע סימן הוא שבן נדה הוא ולר"ע ממזר ובן נדה:

בשער. היינו מקום מושב ת"ח וסנהדרין נקרא שער כדכתיב ועלתה יבמתו השערה. ובועז עלה השער:

היאך מלאך לבך. אע"ג דכמה וכמה מחלוקות בין ר"ע לר"א ור"י ולמה דוקא בזה א"ל היאך מלאך לבך לעבור על דברי חבירך ונראה דה"פ כיון דאין בזה נפקותא לדינא דודאי אין סברא לומר דלר"א דאמר ממזר נותנין עליו כל דיני ממזר שיהא אסור לבוא בקהל שזה אין הדעת סובלתו אלא דה"ק דיש חשש ממזרת כיון שיש בו עזות והרוצה להתחתן יבדוק תחלה במשפחתו ור"י ס"ל דיש חשש נדות וא"כ כיון דאין נפקותא לדינא אמרו שפיר היאך מלאך לבך לעבור על דברי חבירך:

ומבטל בלבו. ואע"ג דקי"ל דברים שבלב אינן דברים וא"כ לא מהני הביטול בלבו כבר כתבו תוס' במסכת נדרים [דף כח] גבי נודרין להרגין ולחרמין דמשני נמי הגמ' כי הכא וכתבו תוס' דהוי כמו אונס וכן ההיא דמסכת כלה גבי ר"ע הוי כמו אונס לברר האמת על אותו עז פנים אם הוא ממזר וכ"כ הר"ן בקדושין פ"ב דאמרינן התם דברים שבלב אינן דברים ומה דאמרינן במסכת כלה ר"ע נשבע בפיו ומבטל בלבו ש"ה דאונס הוי שאמרו לו לר"ע היאך מלאך לבך ומגיס דעתך לחלוק ע"ד רבותיך ומתוך כך הוצרך להוכיח דבריו וכיון דמתוך אונס היה הוי כאילו פירש ולא הוי דברים שבלב:

פרק ד

הלכה א

המפנה דעתו בנשים. שפונה עצמו מכל עסקיו כדי להסתכל בנשים או להשיח עמהן סוף בא לידי עבירה כדאמרינן בפ"ב דאבות כל המרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו:

וישלח את נערי ב"י. וקשה היאך מוכח מהאי קרא שראוי לעלות עולה ע"ג המזבח. וראיתי במדרש ילקוט פרשת משפטים רמז שס"א שמביא מאמר זה בשם תנא דבי אליהו ומפרש בספר זית רענן וז"ל שנאמר וישלח את נערי בני ישראל משמע שהיו ישראלים אלא מפני שהיו נערים שלא ראו קרי לפיכך העלו עולות דכתיב בסיפא דקרא ויעלו עולות:

ויחזו את האלהים. גם זה שם במדרש ילקוט ופירש בספר זית רענן רבותא קמ"ל אע"פ שמכח עצלות לא עשה עבירה מכל מקום ניזון מזיו השכינה דהא הכא לא ראו קרי אלא מחמת שהן נערים ואפ"ה ויחזו אלהים. ובסוף מס' ד"א בפרק קמא יליף לה מקרא אחרינא וע"ש מ"ש:

ויאכלו וישתו. שנהנו כל כך מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו דאין לומר אכילה ושתיה ממש וכי ס"ד שלקחו עמהם אכילה ושתיה בעלותם ההר א"ו דנהנו כאילו אכלו והכי איתא במ"ר א"ר הושעי' וכי קילורין עלתה עמהן לסיני. פירוש קילורין עוגות דאת אמרת ויאכלו וישתו אלא מלמד שזנו עיניהם כלפי השכינה כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה:

הלכה ב

תחת כל עץ רענן. ובע"ז כתיב על ההרים הרמים כו' ותחת כל עץ רענן וילפינן תחת תחת מה להלן ע"ז אף כאן כאילו עובד ע"ז:

הלכה ד

מכאן אמרו חכמים. אדליעל קתני דקתני כל המוציא ש"ז לבטלה כאילו עשה עבירות חמורות וכיון שחטאו גדול כל כך לפיכך אמרו אין אדם רשאי ליתן ידו לתוך אמה שלו כדי שלא יבוא לידי הוצאת שכבת זרע לבטלה:

ושלשתן לקציצה. פרש"י נוח לו שתקצץ:

יד לעין. בשחרית קודם נטילה ראויה לקצץ לפי שמסמא עינים כדמפרש לקמן לפי שרוח רעה שורה עליהם קודם נטילה:

יד לחסודה. פרש"י רבדא דכוסילתא והוא מקום הקזה ולפיכך ראוי לקצץ כמ"ש הב"י באו"ח ס"ד שמשמוש היד מזיק לחבורה וזהו דקתני לקמן כאילו שופך דמים ובמס' שבת דף קח קחשיב שמנה ידות:

הלכה ה

אינה ידייעתה למיתה. שעשתה דברים הגורמים מיתה והיא אינה יודעת רק שאוכלת למלאת תאותה אף הוא כן שמרוב תשמיש יבוא לידי חולי ומיתה:

מי יודע כו'. בספר קהלת פרש"י וז"ל מי יודע כמו מי יודע ישוב מי הוא אשר מבין ונותן לב שרוח בני אדם היא העולה למעלה ועומדת בדין ורוח בהמה היורדת למטה לארץ ואין לה ליתן דין וחשבון וצריך שלא להתנהג כבהמה שאינה מקפדת על מעשיה עכ"ל וזהו ממש ראיה לדבריו:

הלכה ו

חייב מיתה. היינו מיתה בידי שמים דילפינן לה מדכתיב וימיתהו ה' ובמס' נדה גרסינן יהא בנידוי:

המקשה עצמו לדעת. שמביא עצמו לידי קישוי נקרא עבריין שהיום אומר לו עשה כן עד שמסיתו לעבוד ע"ז ומש"ה נקרא עבריין. אכן הא דילפינן לה מקרא דוירע בעיני ה' קשה היאך מוכח מהכא שנקרא עבריין אבל במס' נדה גרסינן הכי המקשה עצמו לדעת אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה דכתיב וירע בעיני ה' אלמא שנקרא רע וכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע ופרש"י לא יגור עמך רע:

ואפילו קטנים כו'. בסנהדרין דף ק"י איתא קטן מאימתי בא לעוה"ב חד אמר משעה שנולד וח"א משעה שסיפר מ"ד משעה שסיפר דכתיב זרע יעבדנו יסופר לה' לדור פרש"י זרע המספר יעבדנו לה' לדור ודור נחזור לו ויחיה. ונ"ל הא דמייתי האי דרשא הכא בא ליישב שלא תקשה היכא ילפינן מער שחייב מיתה הא ער ואונן קטנים היו וא"כ ע"כ לאו משום חטאן מתו דלאו בני עונשין נינהו מש"ה מביא ראיה דקטנים מקבלין פני השכינה וא"כ מסתברא דנענשו נמי כשיחטאו ואל דעות ה' לו נתכנו עלילות לידע על איזה חטא יענש אף הקטנים ועל איזה חטא יפטרו:

אל תתן כו'. פי' רש"י במס' שבת אל תתן את פיך בנדר לחטיא את בשרך לחייב את בניך וחבל את מעשה ידיך ומסיים בגמ' איזהו הן מעשה ידיו של אדם בניו ובנותיו:

למען ירבו כו'. ומכלל לאו אתה שומע הן שאם לא תעשו מזוזה אל ירבו ימי בניכם:

גם בכנפיך כו'. בשביל כנפיך שבטלת מצותם נמצאו עליך חובת דם נפשות אביונים נקיים בנים קטנים שלא חטאו:

פרק ה

הלכה א

ולא היה נותן כו'. שלא היה נותן כפי מה שאמדוהו ולא עביד כדבעי למעבד אבל חלילה לומר שלא היה נותן מתנות כלל וכן מוכח ממעשה שהביא:

והביא ספר תהלים. בספר מנורת המאור סימן ק"צ כתב בשם מס' כלה בזה הלשון והביאו לבית המדרש והביא תינוק וספר תהלים בידו והניחו לפניהם והיה קורא והולך עד שהגיע אצל הפסוק פזר נתן כו'. ונ"ל מש"ה היה רוצה ר"ע שדוקא התינוק יקרא הפסוק ולמה לא הראה הוא בעצמו את הפסוק אלא שכוונת ר"ע היה להראות שע"י המעות שילם שכר מלמדים ללמוד עם התינוקות ומהממון הזה עשה את כל הכבוד הזה שזה ללמד בהן כל התינוקות כדי שיהא ר"ט שמח על שמעותיו הצליחו ועשה פרי למעלה ושורש למטה כדי שיתן לב מכאן ולהבא לפזר ממונו לצדקה:

הלכה ב

קציעות. תאנים ששטחן בשדה להתייבש:

הכהו מכה רבה. לפי שהאריס לא היה יודע שהוא ר' טרפון בעל השדה לפיכך הכהו:

וכ"כ למה. פירוש למה לא הגיד לאריס שהוא בעל השדה ומשני שלא רצה להשתמש בכתר תורה. וקשה דאף אם לא היה ר"ט ת"ח כיון שהוא בעל השדה היה מניח לו וא"כ לא היה משתמש בכתרה של תורה ואפשר ליישב דהאריס גופא לא היה יודע שהשדה הוא של ר"ט שהושכר ע"י אריס אחר לעשות היום בשדה זו ואילו היה אומר לו שהוא בעל השדה לא היה הפועל מאמינו והיה מוכרח לומר לו שהוא ר"ט וא"כ היה מניחו בשביל כבוד תורתו אף שלא היה בעל השדה וא"כ היה משתמש בכתרה של תורה ומש"ה שתק ובמס' נדרים ס"ב ע"ב הובא מעשה זו קצת בע"א וע"ש:

הלכה ג

אלו הן חפצי אשתו. קאי אדלעיל דקתני מה יעשה אדם ויהיו בנים עשירים יעשה חפצי אשתו וחפצי שמים והיה מפרש לעיל מהו חפצי שמים והשתא הדר לפרושי ואלו הן חפצי אשתו:

יפתה אותה. כלומר שיפייס אותה תחלה בדברי ריצוי קודם תשמיש כדי שלא תהא מחשבתה על אחר:

ישמחנה בשעת כו'. פי' הב"י באה"ע סימן כ"ה אם רואה שהיא מתאוה לו יוסיף לה על עונתה וזהו ישמחנה בדבר מצוה:

ימשמש במעשיו. בעירובין דף י"ג ע"ב פרש"י ימשמש במעשיו כגון אם בא מצוה לידו יחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ולא יניח לעשותה בשביל ההפסד שהרי שכרה עתיד לבוא ואם באתה לידו עבירה יחשב שכרה שמשתכר בה עכשיו כנגד הפסדה העתיד לפרע ממנו:

אין ת"ח רשאי כו'. לכאורה נראה דתיבת למשמש במעשיו מיותרים דמה"ת לומר שאין ת"ח רשאי למשמש במעשיו ובאמת בגמרא דבבא בתרא ל"ג ליה אלא אין ת"ח רשאי ליתן מעותיו לצדקה אלא אם כן ממונה עליו כו':

הלכה ד

מעות פורים כו'. הכי איתא במס' ע"ז ופרש"י מעות פורים שגביתי מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים ותנן אין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו. נתחלפו לי במעות של צדקה וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתי לעניים שלא לסעודת פורים ואני פרעתי משלי של פורים. ל"א מעות שלי לסעודת פורים נתחלפה לי במעות של צדקה וסבור הייתי שהן של צדקה וחלקתים לעניים ולא חזרתי ליפרע מארנקי של צדקה עכ"ל:

שמא נתחייבתי מיתה לשמים. במס' ע"ז לא גרסי ליה ונ"ל ליישב גי' דהכא ע"פ מה שפיי הרב מהר"ם אלשיך על המתני' עבירה גוררת עבירה לפי שמכל מצוה נברא מלאך טוב ומכל עבירה שאדם עושה נברא מלאך משחית ומקטרג וזהו מסיתו לבוא לידי עבירה אחרת וא"כ כשעשה אדם עבירה בשוגג מסתמא כבר עשה עבירה כזו שהיה מסיתו לזו משו"ה היה מתירא רחב"ת שמא נתחייבתי מיתה לשמים שכבר עשיתי חטא כזה ועי"כ באתי לידי כך שנתחלפו לי:

אתה הוא שגזרו כו'. שהיה סבור שהוא אדם אחר שנגזר עליו לפי שהאש היה מתרחק ממנו לפיכך שאל אתה הוא שגזרו עליך כו':

קום לך. נ"ל שהקסטינר אמר כן לר"ח שיברח וינצל מן המיתה אע"פ שעי"כ אפשר שהמלכות יהרוג הקסטינר ע"ז אמר וכל מה שהמלכות רוצה לעשות עמי יעשה:

אלא סוף המקום כו'. כי כן המדה וכן מצינו בפרעה אע"פ שאמר הקב"ה לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ להם אפי"ה נענש פרעה דמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב וה"נ אע"פ שנגזר עליו מיתה מן השמים אפ"ה המקום יפרע דמי מקסטינר:

ונפל על פניו. כלומר שנפל על פניו לתוך האש:

וכיון אבד. נ"ל דהאי תיבת כיון פירושו מהרה ר"ל שנשרף מהרה כמו יעשנה בדפוס ויקבענה כיון במס' פסחים דף ל"ז ע"א וכמו ואחד פותח כיון במס' תמיד פ"ג משנה ו':

מיד יצאה בת קול כו'. לפי הגירסא דהכא לא ידעינן על מה ולמה זכה הקסטינר לחיי עולם הבא ואי משום שהפיל עצמו לאש מאי קעביד אדרבה לכאורה הוי כמאבד עצמו לדעת דאפילו ב"נ מצווין על חובל בעצמו. אכן מבואר יותר במס' ע"ז דשם איתא שהקסטינר הרבה בשלהבת כדי שר"ח ב"ת ישרף מהרה ולא יהיה מעונה ביסורין כל כך והתנה עמו מתחלה שאם ירבה בשלהבת יביאהו לחיי עוה"ב ור"ח הבטיח לו שיביאנו לחיי עוה"ב וא"כ א"ש שיצא ב"ק ואמר ר"ח וקסטנירו מזומנין לחיי עוה"ב לאשמעינן דגדולים צדיקים במיתתן שהם גוזרין גזירה והקב"ה מקיימם ע"ד שנאמר ותגזר אומר ויקם לך:

הנותן שלום לרבו. פי' שנותן לו שלום כשאר כל אדם ואינו אומר לו שלום עליך רבי ומורי. רש"י במס' ברכות דף כ"ז:

שהאיר עיניו במשנתו. פרש"י בב"מ דף ל"ג שהודיע לו טעם משנה אחת שלא הבין מתחלה:

ואם היה סומא. פי' אם היה רבו סומא לא יאמר לו שקעה חמה שהוא קצת גנאי לרבו שהוא צריך להודיע לו ששקעה חמה נשמע מיניה שהוא סומא או הלשון שקעה חמה משמע נמי ששקעה מאור עיניו שמאור עיניו של אדם דומה לחמה וא"כ נראה שקורא לרבו סומא אלא יאמר לו סליק תפלתך שיחלץ התפילין וממילא יבין ששקעה החמה דקי"ל לילה לאו זמן תפילין הוא:

סליק מסכת כלה. בעזרת האל נורא עלילה. והנערץ בסוד קדושים רבה. יחזקני לפרש מסכת דרך ארץ רבה.